

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

Knowledge management in economic security system of agricultural holding

Bohdana Dub

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi

2016

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/88313/>

MPRA Paper No. 88313, posted 3 August 2018 15:56 UTC

УДК 658.2: 347.779: 338.47

Дуб Б.С.,
аспірантка* кафедри менеджменту та економічної безпеки
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

МЕНЕДЖМЕНТ ЗНАНЬ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО ХОЛДИНГУ

Dub B.S.,
graduate student at the department
of management and economic security
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

KNOWLEDGE MANAGEMENT IN ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF AGRICULTURAL HOLDING

Постановка проблеми. Діяльність агрохолдингів та усіх підприємств інших організаційних форм завжди проводиться в умовах якщо не повної, то часткової невизначеності. Так екзогенні та ендогенні чинники одночасно можуть бути джерелом можливостей і загроз. Тому успішне управління знаннями може мати величезний вплив на ефективність системи економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Донедавна більшість публікацій були присвячені окремому вивченню економічної безпеки та управління знаннями незалежно. Менеджмент знань майже не вивчався в контексті гарантування економічної безпеки підприємства, окрім поодиноких робіт вітчизняних та закордонних науковців – Захарова О.І., Мойсеєнко І.П., Россошанської О.В., Rodriguez E., Edwards J.S., Lauria E. [1-9] та інших, які хоча і створили базис для подальшого вивчення, все ж не достатньо висвітлюють сутність взаємодії цих процесів.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення, систематизація та подальший розвиток положень управління знаннями та ризиками (Knowledge risk management, KRM) – нової мультидисциплінарної дослідницької сфери, що передбачає вирішення проблем, пов'язаних з традиційними методами управління ризиками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Менеджмент знань (управління знаннями, knowledge management, KM) — це сукупність процесів і технологій, призначених виявленню, збиранню, отриманню, створенню, накопиченню, поширенню, розповсюдженню, обробці, зберіганню, застосуванню, передаванню для використання знань з метою досягнення цілей підприємства шляхом найбільш ефективного використання знань.

Інтелектуальний капітал – знання, уміння, навички, освітній рівень, особисті зв'язки, практичний досвід експертів; корпоративна культура, нематеріальні активи (бази даних, списки клієнтів, програмне забезпечення, торгові марки, товарні знаки, патенти на винаходи, промислові зразки, сорти; фінансові, комерційні, технологічні know-how; гудвіл, портфель замовлень), що використовуються для досягнення організаційних цілей. Підприємство має звертати увагу на три аспекти інтелектуального капіталу: фінансовий (інвестиції в дослідження), комунікативний (організація процесів розповсюдження існуючих знань), правовий (охорона конфіденційної інформації, ліцензій, авторських прав, юридичний супровід угод, франшиз та інших об'єктів інтелектуальної власності).

Знання – це основний елемент інтелектуального капіталу, найважливіша частина нематеріальних активів сучасного підприємства, яка дозволяє досягти більшої ефективності діяльності, зростання продуктивності праці. Вони надають розуміння і спонукають до дії. Сучасні умови господарювання диктує світова економіка знань – конкурентною перевагою підприємства стає ефективність використання наявної інформації, створення інтелектуального продукту, нових знань; нововведень, складних для відтворення сторонніми.

Корпоративні (організаційні) знання – це сукупність загальнонаукових та спеціалізованих знань, умінь та навичок, практичного досвіду, баз даних та знань, які використовує організація, підприємство, установа задля реалізації цілей безпеки, розвитку та зростання.

Знання у галузі економічної безпеки (за О.І. Захаровим, [6, с. 41]) – це сукупність усього того, що вироблено вченими і практиками для забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської

* Науковий керівник: Кирилюк Є.М. - д.е.н., професор

діяльності – організаційних структур, технологій і методів роботи, інженерно-технічних засобів, правових основ, системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для системи безпеки, механізмів управління та взаємодії.

Тематичні бази знань (бібліотеки довідкових даних) містять знання загальнонаукові/теоретичні (закони, методології), системні/практичні (уміння працювати з ПК, оргтехнікою, знання іноземних мов, інформаційних технологій) та спеціалізовані – економіко-математичні (методи аналізу), технологічно-виробничі (обізнаність з технологіями, засобами виробництва, know-how), галузеві (інструкції, нормативи).

Менеджмент знань в системі економічної безпеки – це сукупність управлінських процесів, процедур, функцій, технік, прийомів, методів, програмно-технологічних засобів, які сприяють своєчасному доступу суб'єктів системи економічної безпеки підприємства до необхідних знань, інформації, даних з метою захисту від деструктивної дії загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Менеджмент знань в системі економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності передбачає контроль за процесами:

- створення нових знань про створення і ефективну діяльність системи економічної безпеки підприємства, збір та зберігання існуючих;
- ефективного використання знань у прийнятті рішень;
- втілення знань у продуктах, послугах; технологічному та технічному забезпеченні захисту підприємства;
- передачі, обміну існуючих знань між структурними одиницями підприємствами;
- забезпечення доступу до потрібних знань;
- захисту знань від загроз внутрішнього та зовнішнього характеру;
- підтримки цілісності та актуальності знань, проведення досліджень;
- структуризації, кодифікації знань у спеціалізованих базах.

Знання не є панацеєю, це лише потенційна можливість формування та функціонування дієвої системи економічної безпеки підприємства. Лише ефективно управління знаннями реалізує їхній потенціал захисту. Головна ціль управління знаннями в контексті гарантування економічної безпеки – здобути знання тоді, коли це необхідно і вдало їх застосувати, щоб нівелювати вплив небезпек, ризиків, загроз.

У різних організацій, установ та підприємств зазвичай є значний обсяг даних, якими не завжди зручно користуватись, з огляду на наявність чималої кількості сховищ для їх нагромадження. Серед цих носіїв інформації про економічну безпеку установи – персональні комп'ютери, змінні носії, накопичувачі, різноманітні сховища документів, бази даних, проміжні та підсумкові звіти, посібники, підручники, журнали, газети, книги, монографії, інформаційні бюлетені, інструкції, настанови, положення, накази, матеріали наукових та науково-практичних конференцій, повідомлення електронної пошти, і звісно, самі працівники-фахівці в галузі економічної безпеки. Умовно ці носії можна категоризувати як електронні, паперові та інтернет-ресурси. Іванченко Н.О. зазначає, що інформація та практичний досвід, які досі розосереджені в різних місцях і не мають зручної форми представлення не можуть бути ефективно використані для прийняття невідкладного управлінського рішення [7, с. 2]. Саме забезпечення відкритості інформації, прозорого і легкого доступу, прийнятної форми представлення та правильної її інтерпретації для всіх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства – складне завдання, що сприяє зручному використанню знань у прийнятті рішень та відповідно допомагає гарантуванню економічної безпеки. Підприємство не зможе ефективно управляти економічною безпекою, якщо не в змозі ефективно управляти знаннями.

Джерелами отримання знань з економічної безпеки можуть бути науково-практичні конференції, спеціалізовані виставки, публікації консультантів, розробників обладнання та програмного забезпечення для системи економічної безпеки.

Два напрями управління знаннями передбачають дві протилежні думки: одна про те, що знання легко зберігати шляхом кодифікацій і реплікувати знову, інша – про відносність знань, їхня актуальність визначається лише ситуацією і зазвичай втрачається поза контекстом, у якому ці знання були створені чи поглиблені.

Водночас Россошанська О.В. наголошує, що слід не плутати питання інформаційної безпеки та знанневої [9, с. 126]. Менеджмент знань розглядає особистість не як носія інформації, аналогічно комп'ютеру, а як найголовніше джерело створення нових знань, що розвивають суспільство та всі аспекти життя людини.

Герасимчук Ю.С. розглядає інноваційне, новітнє знання як інструмент управління, основу забезпечення економічної безпеки підприємства, стратегічний ресурс для прийняття управлінських рішень [5, с. 65]. Інноваційне знання ґрунтується на власному досвіді та інформованості; загальному баченні майбутнього; системному мисленні; досконалій технології передачі знання; вмотивованості; сучасних лідерських якостях менеджера. Автор на прикладі авіакомпанії класифікує новітнє знання за даними категоріями: технічні знання (міжнародні стандарти і нормативи, вимоги ЄС тощо); технологічні, екологічні, інформаційні (доцільність і своєчасність розробки ІТ-стратегії, впровадження сучасних програмних рішень, системи управління проектами тощо); політичні; стратегічні (перспективи

приєднання до альянсів, вибір ефективної бізнес-моделі і т.п.). Очевидно, що така класифікація дещо подібна до функціональних складників системи економічної безпеки і таким чином розмежовує знання відповідно до сфери застосування. Але варто зазначити, що дифузія знань, взаємопроникнення інноваційних рішень в різні підсистеми економічної безпеки підприємства здатна забезпечити кращу координацію зусиль у сфері гарантування економічної безпеки.

У статті Мойсеєнко І.П. та Федішин О.О. [8, с. 516] запропоновано підхід до побудови системи економічної безпеки підприємства на основі поєднання знання про зовнішнє середовище із інтелектуальним капіталом на підприємстві.

Rodriguez E. та Edwards J.S. [2] дослідили вісім елементів процесу поширення знань (три з яких пов'язані з людським фактором та міжособистісною комунікацією, один – з процесом поширення знань та чотири – з технологічним чинником, інформаційними системами ризик-менеджменту) та два елементи ризик-менеджменту (якість контролю за ризиками і впровадження системи економічної безпеки підприємства) в 121 фінансовій установі. Метою роботи було виявити, як концепції менеджменту знань можуть допомогти покращити систему економічної безпеки підприємства. Фахівці дійшли висновку, що ефективний менеджмент знань асоціюється з кращим контролем загроз, але організація має докласти додаткових зусиль, аби управління знаннями справді слугувало підтримкою системи економічної безпеки, сприяло її вдосконаленню.

Колектив авторів. [1], які, використовуючи вторинні дані про фактори ризику зі звітів форми 10-K підприємств електроенергетичної промисловості, показав як інвестиції в менеджмент знань призводить до виконання процесу ризик-менеджменту у фірмах. Колектив авторів знайшов емпіричні докази на підтвердження гіпотези, що інвестування в діяльність з управління знаннями діє як посередник у послідовності «загроза → реагування → рішення» та впливає на зменшення організаційних загроз. Дослідження підтримало твердження попередніх робіт «управління ризиками є управлінням знаннями», продемонструвавши об'єднання ризик-менеджменту та менеджменту знань.

У науковій соціальній мережі Researchgate [3] на початку 2015 року було проведено обговорення на тему, чи можуть якісь процеси управління знаннями (наприклад, поширення знань) бути використані в процесах управління економічною безпекою підприємства. Дискусія велася у напрямі, чи дійсно є хоч якийсь зв'язок між поняттями. Закордонні науковці зазначили, що важливо не ототожнювати поширення знань про ризики з самим управлінням загрозами. Менеджмент знань допомагає досягти ефективності, але не обов'язково мінімізує ризики. Безперечно погоджуємось, що управління загрозами в системі економічної безпеки першочергово спрямоване на визначення й інтерпретацію подій та явищ зовнішнього і внутрішнього середовища. Ці явища підприємство сприймає шляхом здобуття даних, які не мають сенсу, доки не перетворені в інформацію, а потім у знання для використання при прийнятті управлінських рішень.

Важливо, що застосування підходу управління знаннями в управлінні системою економічної безпеки допомагає відповісти на п'ять ключових питань в оцінці ризиків: що нам потрібно знати для завершення проекту (бізнес-операції, завдання і т.п.) вчасно та згідно з кошторисом, де ці знання в даний час перебувають, звідки ці знання здобуті, де ці знання зберігаються, як пов'язані розрізнені дані та інформація, що застосовуються для створення цього знання.

Учені додають, що багато підприємств, проектів «провалилися» через відсутність знань у персоналу або брак обміну знаннями в ході виконання роботи. Невдача може бути результатом здобуття відповідних знань у невідповідний час, запізно для вдалого реагування. Насправді, без управління знаннями як інструменту поширення знань про ризики між співробітниками система економічної безпеки підприємства може страждати від неефективності та нерезультативності. Загалом дослідження управління знаннями та ризиками можуть бути розділені на дві категорії. Перша категорія відноситься до ефекту знань щодо зниження ризику. Друга категорія описує застосування процесів і інструментів управління знаннями в процесі управління ризиками. Процес створення знань є найбільш придатним в процесі ідентифікації ризиків.

Інноваційний тип розвитку базується на постійному вдосконаленні бізнес-процесів, персоналу (в т.ч. його знань, професіоналізму, творчого потенціалу, мотивації, управлінських відносин), командної (партисипативної) роботи для досягнення стратегічних цілей системи економічної безпеки. Необхідними є інвестиції в освіту [4, с. 6], кваліфікацію та компетенції співробітників, інформаційні технології. Тож основою інноваційного розвитку є знання персоналу, поглиблені науково-технічними досягненнями в галузі безпеки.

У попередніх дослідженнях ми зобразили модель системи економічної безпеки у вигляді будинку. Вартості будинку додає гарне освітлення всюди. Традиційно лампочка є символом ідей, інновацій, знань, думок. Тому управління знаннями в системі економічної безпеки підприємства уявимо у вигляді лампочки (рис. 1).

Новітні знання в системі економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності включають:

1. провідний зарубіжний досвід у сфері економічної безпеки;
2. наукові дослідження економічної безпеки в галузі економіки, фінансів, держуправління, менеджменту, психології, права тощо;

3. інформаційні технології, програмне забезпечення, технічні засоби;
4. досвід фахівців, зовнішніх експертів, ноу-хау, знання конкурентів, викликів і тенденцій;
5. новітні методи, форми та методики протидії загрозам і ризикам.

Рис. 1. Інноваційні знання, необхідні для розвитку системи економічної безпеки (ЕБ) підприємства

Джерело: розроблено автором

Технології (стратегії, інструменти) менеджменту знань (ПК, мобільний і кабельний зв'язок; електронна пошта; інтернет) в системі економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності включають наступні категорії:

- забезпечення групової роботи (наприклад, Google Drive, Dropbox, Lotus Notes для спільного доступу, обміну документами, їх обговорення і т.п.);
- підтримка робочого процесу (пов'язані зі створенням, використанням і підтримкою організаційних знань. Наприклад, створення і використання форм, документів);
- системи управління контентом/документами, які автоматизують процес створення веб-контенту та/або документів (текстові, графічні, відео-та аудіоредактори);
- корпоративні мережі/портали-веб-сайти, які агрегують інформацію по всій організації або окремих груп, типу проектних команд;
- електронне навчання - дозволяє організаціям створювати спеціалізоване середовище для навчання, обміну досвідом, інструктажів; перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців (наприклад, платформа Moodle). Це може бути розміщення планів уроків, моніторинг прогресу, онлайн-курси, програмне забезпечення;
- проектне та особисте планування – автоматизація створення розкладу і управління часом (наприклад, Google Calendar, Microsoft Outlook та Project, Asana, Trello);
- віртуальні наради, що дозволяють проводити зустрічі «лицем до лица» без перебування в одному місці (приклад – відеоконференції в Skype).

Причому наведені категорії часто інтегруються один з одним: приміром, засоби для робочого процесу є важливим аспектом систем управління документами та/або контентом, а більшість систем управління контентом і документами є інструментами для розробки корпоративних порталів.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, менеджмент знань в системі економічної безпеки – це сукупність управлінських процесів, процедур, функцій, технік, прийомів, методів, програмно-технологічних засобів, які сприяють своєчасному доступу суб'єктів системи економічної безпеки підприємства до необхідних знань, інформації, даних з метою захисту від деструктивної дії загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Знання не є панацеєю, це лише потенційна можливість формування та функціонування дієвої системи економічної безпеки підприємства. Лише ефективно управління знаннями реалізує їхній потенціал захисту. Головна ціль управління знаннями в контексті гарантування економічної безпеки – здобути знання тоді, коли це необхідно і вдало їх застосувати, щоб нівелювати вплив небезпек, ризиків, загроз.

Література

1. Lauria E. The Influence of Knowledge Management on Managing Organizational Risk / Lauria E., Moore T., O'Brien C., Staunton R., Samaddar S. // *American International Journal of Contemporary Research*. – 2014. – № 4 (11). – С. 11-23.
2. Rodriguez, E. Knowledge Management in support of Enterprise Risk Management / Rodriguez E., Edwards J.S. // *International Journal of Knowledge Management*. – 2014. – № 2. – Ч.10. – С. 43-61.
3. Which of the Knowledge Management process can be used for Risk Management? [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/post/Which_of_the_Knowledge_Management_process_can_be_used_for_Risk_Management
4. Бадьор Ю.В. Роль інноваційних знань топ-менеджменту в стані економічної безпеки авіакомпанії / Ю.В. Бадьор // *Наука і молодь. Гуманітарна серія*. – 2012. – № 11-12. – С. 3-6.
5. Герасимчук Ю. С. Інноваційні знання менеджерів як стратегічний ресурс та основа забезпечення економічної безпеки авіакомпанії / Ю. С. Герасимчук // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – № 5. – С. 60-68.
6. Захаров О.І. Управління знаннями у системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності / Захаров О.І. // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. – 2012. – Вип. 1. – С. 39-47.
7. Іванченко Н.О. Розробка карти знань про стан економічної безпеки підприємства // *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. – 2012. – № 34. [Електронний ресурс] / Н.О. Іванченко. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/2515/2505>
8. Мойсеєнко І.П. Управління знаннями в системі економічної безпеки підприємства / О.О. Фецишин, І.П. Мойсеєнко // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – № 5. – С. 516-519.
9. Россошанська О.В. Управління знаннями в контексті забезпечення економічної безпеки інноваційних проектно-орієнтованих підприємств / О. В. Россошанська // *Управління проектами та розвиток виробництва*. – 2013. – № 2. – С. 125-135.

References

1. Lauria, E., Moore, T., O'Brien, C., Staunton, R. and Samaddar, S. (2014), "The Influence of Knowledge Management on Managing Organizational Risk", *American International Journal of Contemporary Research*, no. 4 (11), pp. 11-23.
2. Rodriguez, E. and Edwards, J.S. (2014), "Knowledge Management in support of Enterprise Risk Management", *International Journal of Knowledge Management*, Vol. 10, no. 2, pp. 43-61.
3. "Which of the Knowledge Management process can be used for Risk Management?", available at: https://researchgatenet/post/Which_of_the_Knowledge_Management_process_can_be_used_for_Risk_Management (access date November 30, 2016).
4. Bador, Yu.V. (2012), "The role of innovative knowledge of top management in state of airline company economic security", *Nauka i molod. Humanitarna serii*, no. 11-12, pp. 3-6.
5. Herasymchuk, Yu. S. (2010), "Innovative knowledge of managers as a strategic resource and the foundation for airline company economic security", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 5, pp. 60-68.
6. Zakharov, O.I. (2012), "Knowledge management in the system of economic security of business entities", *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii ekonomichna*, Vol. 1, pp. 39-47.
7. Ivanchenko, N.O. (2012), "Design of mindmap about the condition of enterprise economic security", *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury*, no. 34, available at: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/2515/2505> (access date November 30, 2016).
8. Moiseienko, I.P. and Fedyshyn, O.O. (2015), "Knowledge management in the system of enterprise economic security", *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 5, pp.516-519.
9. Rossoshanska, O.V. (2013), "Knowledge management in the context of ensuring the economic security of innovative project-oriented enterprises", *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, no. 2, pp. 125-135.

Рецензент: д.е.н., професор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Є.М. Кирилюк